

Project “Aandacht Inclusief”

2019 - 2021

Eindrapport

Van : KCWO, ProMO en Stimuland
Voor : Provincie Overijssel
Datum : 21 september 2021
Door : Eddy Oude Wesselink (KCWO), Janny Wiltjer-Lusseveld en
Jenneke Span (ProMO) en Irene van Oenen (Stimuland).

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Proces	3
Fase 1. Signaleren en verkennen	4
Fase 2. Proeftuinen	4
Fase 3. Kennis delen	5
3. Proces, resultaten, conclusies en vervolg per pilot	6
3.1 Kampen	6
3.1.1 Zalk	8
3.1.2 Wilsum	11
3.2 Tubbergen/Dinkelland	12
3.2.1 Albergen	12
3.2.2. Vasse	13
3.2.3. Saasveld	13
3.2.4. Kerken in Tubbergen/Dinkelland	13
3.3. Twenterand	15
3.4. Noaberhoes Windmolenbroek	19
3.5 Bruchterveld	20
4. Conclusies	21
5. Aanbevelingen voor gemeenten, voor welzijnsorganisaties, voor kerken, voor allen	24

Overzicht van de bijlagen.

1. Flyer van het project
2. Belronde en Nieuwsbrief Diaconaal Platform Twenterand
3. Goed verbonden-artikel nieuwsbrief Stimuland over Corona-initiatief Diaconie Ootmarsum
4. Onderzoek VIAA “Hoe geïsoleerde inwoners geholpen worden”.
5. Brochure Zorgzame kerk 2017
6. In schema: vergelijking tussen welzijnsorganisatie en kerk
7. Basistraining over eenzaamheid met tips voor een goed gesprek
<https://vimeo.com/565812473/769eb7f1ed>

1. Inleiding

Bij besluit van 25 oktober 2018, zaaknummer 5083548, hebben Gedeputeerde Staten van Overijssel ons een subsidie verleend van maximaal € 73.612,50 voor de uitvoering van het project “Aandacht Inclusief” in het kader van de subsidieregeling Sociale kwaliteit “Zelfstandig leven en bewegen”.

In verband met de coronacrisis hebben zij ons op ons verzoek van 21 juli 2020 uitstel verleend voor de datum van indiening van de eindevaluatie tot uiterlijk 1 oktober 2021 (was 1 april 2021).

In deze evaluatie beschrijven we in hoofdstuk 2 het proces vanaf de start, in hoofdstuk 3 volgt de beschrijving van de pilots met de resultaten en conclusies per pilot, in hoofdstuk 4 de conclusies van het gehele project en in hoofdstuk 5 onze aanbevelingen.

2. Proces

De flyer van het Project “Aandacht Inclusief” geeft de kern aan waar we voor staan, waarmee we een bijdrage leveren aan de verbetering van de sociale kwaliteit in Overijsselse dorpen, kernen en in het buitengebied. (bijlage 1). Het gaat om signaleren van mensen die tussen wal en schip vallen en/of zich eenzaam voelen in eigen dorp of wijk en hoe de samenwerking tussen lokale organisaties preventief kan bijdragen aan een vangnet voor deze mensen.

Onze werkwijze kenmerkt zich door:

- Werken vanuit de eigen vragen en doelen van de mensen in de lokale gemeenschap;
- Samenwerking met andere maatschappelijke organisaties;
- Innovatieve en interactieve werkvormen.

Waarom het noodzakelijk is dat nood eerder wordt gesignaleerd:

- a. menselijk leed wordt weggenomen of voorkomen;
- b. mensen zijn langer fysiek en psychisch gezond;
- c. zelfredzaamheid wordt bevorderd;
- d. mensen kunnen langer thuis wonen.

Vroeg signaleren dient naast deze individuele persoonlijke belangen ook het algemeen belang; het leidt tot verbetering van de sociale kwaliteit van het dorp of de wijk omdat iedereen wordt gezien. De preventieve insteek leidt daarnaast – of bovendien – tot het voorkomen van ziekte en afhankelijkheid. Indirect betekent dat een vermindering van zorgkosten.

Het project “Aandacht Inclusief” wordt gekenmerkt door een weerbaar proces onder meer door ziekte van één van de projectleiders gedurende een jaar en daarna de Coronapandemie. Tussentijds is meerdere malen met u overlegd over het proces, de subsidieperiode en de inhoudelijke doelstellingen.

Het project is opgedeeld in 3 fasen:

1. Signaleren en verkennen
2. Proeftuinen
3. Kennis delen

Tijdens het gesprek met mevrouw R. Bosman, adviseur sociale kwaliteit, voorafgaand aan de tussenrapportage, is afgestemd dat deze 3 fasen niet in elk proces opeenvolgende stappen zijn. Soms wisselen de fasen elkaar in snel tempo af als er tussentijds nieuwe inzichten ontstaan of succesvolle initiatieven worden ontdekt. In ons netwerk delen wij steeds deze kennis waar dat zinvol kan zijn. Ons doel is om concrete resultaten te bereiken in de zin dat meer mensen in nood worden gesignaleerd en geholpen en organisaties daartoe beter met elkaar samenwerken. We hebben ons gericht op de leeftijd van 55 jaar en ouder.

Fase 1. Signaleren en verkennen

In de eerste fase is op een interactieve manier informatie verzameld over hoe gemeenten in Overijssel de sociale kwaliteit bevorderen. Het is een voortgaande activiteit gedurende het project om vragen en goede initiatieven op het spoor te komen.

Vragen die daarbij aan de orde gesteld zijn:

- Wat doet de gemeente om eenzaamheid in beeld te krijgen en te bestrijden?
- Met welke professionele - en vrijwilligersorganisaties werkt zij samen m.b.t. de sociale kwaliteit in de verschillende dorpen?
- Hoe werken deze organisaties met elkaar samen als het gaat om het opsporen van mensen die zich eenzaam voelen?
- Waar ziet de gemeente knelpunten?
- Waar werken gemeenten met vernieuwende opsporingsmethoden en verrassende partners?
- Waar ziet de gemeente kansen?

Dezelfde vragen hebben wij gesteld aan de professionele- en vrijwilligersorganisaties waarmee de gemeente samenwerkt - en deze vaak ook subsidieert. Gelet op de professionele aansturing van veel vrijwilligersorganisaties kiezen we ervoor in dit rapport professionele organisaties aan te duiden als beroepsorganisaties. Om onnodige belasting van de vaak druk bezette vrijwilligers te voorkomen, hebben we zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij reeds bestaande overlegstructuren.

Voor een verdiepingsslag in proeftuinen hebben we contacten gehad met verschillende gemeenten in Overijssel. De gemeenten Kampen en Tubbergen-Dinkelland hebben zich met overtuiging gecommitteerd aan het project. We hebben gesproken met verschillende beleidsambtenaren en wijkverbinders/ buurtmannen. Met de gemeente Twenterand hebben we achteraf onze bevindingen besproken. ZorgSaam Twenterand benaderde ons met een concrete vraag, waarmee we eerst aan de slag zijn gegaan.

De kern is: hoe kom je mensen op het spoor die tussen wal en schip zijn geraakt of dreigen te raken? Er zijn veel initiatieven om deze mensen op te sporen. Deze worden door verschillende organisaties en vrijwilligers uitgevoerd. Wij constateren dat hierdoor veel mensen worden bereikt, maar vaak nog niet de mensen om wie het écht gaat, voor wie de eenzaamheid en eventuele achterliggende oorzaken tot de grootst mogelijke problemen (kunnen) leiden. Dat zijn vaak de mensen die zich schamen of zelf geen problemen zien en geen contact zoeken/willen. Zij vermijden deel te nemen aan bezoekprojecten, interviews en andere activiteiten. Lokale organisaties lijken dit te accepteren als een gegeven "zo is het nu eenmaal", maar wij zien hier een uitdaging.

Fase 2. Proeftuinen

Zowel reeds bestaande als nieuwe kortlopende initiatieven (in de Coronacrisis) zijn onder de loep genomen: welke effecten en leerervaringen kunnen worden waargenomen? Het gaat zowel om eigen initiatieven als om die van andere organisaties waarmee wordt samengewerkt.

Per 1 januari 2020 was er sprake van samenwerking met de volgende organisaties.

Gemeente Dinkelland en Tubbergen

- Noaberkracht
- Stichting Welzijn Tubbergen-Dinkelland (SWTD)
- Dorpsondersteuner Saasveld
- De protestantse kerken in Denekamp, Tubbergen, Ootmarsum, Weerselo en Oldenzaal.
- Diverse lokale organisaties in meerdere dorpen.

Gemeente Kampen en Zwartewaterland

- Werkgroep Leefbaarheid Regio IJsseldelta (Henk Selles, portefeuille Dorpen en Leefbaarheid).
- Vereniging Dorpsbelangen Wilsum;

- Vereniging Dorpsbelangen en PCOB Zalk/Kamperveen;
- Werkgroep in Zalk.

In 2020 zijn diverse nieuwe contacten gelegd:

- Coalitie tegen eenzaamheid en “ff buurten” in de Flevowijk in Kampen.
- Diverse organisaties in de gemeente Twenterand.
- Bewonersinitiatief Noaberhoes in de wijk Windmolenbroek in Almelo.
- Via de Dorpskerkenbeweging van de Protestantse kerk in Nederland met diverse protestantse kerken.

Fase 3. Kennis delen

Op basis van onze bevindingen doen wij aanbevelingen met betrekking tot het vroeg signaleren van nood om deze breed via ons netwerk te delen met organisaties die zich bezighouden met het welbevinden van mensen. We denken daarbij ook aan het overleg van de 14 gemeenten in Twente: het breed overleg Sociaal Beleid.

I.v.m. nut en noodzaak van structurele samenwerking op het thema Eenzaamheid (waar ook sprake kan zijn van andere nood zoals schulden) is het borgen van de samenwerking een belangrijk punt om te bespreken.

De ervaring leert dat mensen in nood zichzelf niet of veel te laat melden. Om eenzaamheid en eventuele andere problemen eerder te signaleren, moet de naaste omgeving worden geactiveerd. Wij hebben ons in dit project gericht op de bewustwording van 55+ers, zodat zij met andere ogen gaan kijken naar zichzelf en de mensen om hen heen (familie, burens etc.). Daarbij is ook steeds benadrukt alert te zijn op jongere generaties waar ook mensen tussen wal en schip vallen.

Samen met medewerkers van de UTwente is een gebruikersvriendelijk dashboard ontwikkeld. In het met een code beveiligd dashboard van de universiteit zou per locatie in beeld kunnen worden gebracht hoe het netwerk er rond een bepaald thema uitziet. Binnen ons thema zou zichtbaar zijn tussen welke organisaties en contactpersonen verbindingen zijn gelegd. Daarbij is de link naar de website van de organisaties opgenomen en zijn contactgegevens vermeld: telefoonnummers en e-mailadressen. Op het moment van schrijven van dit eindrapport is echter nog steeds niet duidelijk of de Universiteit Twente een werkbare versie van het dashboard kan leveren. Zie of bijlage 8 al dan niet is bijgevoegd.

3. Proces, resultaten, conclusies en vervolg per pilot

3.1 Kampen

Proces

Via Ed Wezenberg van Stimuland kwamen wij in contact met WijzWelzijn Kampen. In maart 2020 hebben wij een verkennend gesprek gevoerd met de teamleider en welzijnswerker ouderen. Onderwerp van gesprek was hoe in Kampen wordt omgegaan met het signaleren van problemen via de ingang “eenzaamheid”. Er bleek al sprake van een goed georganiseerd overleg, waaraan zowel de gemeente Kampen als veel maatschappelijke organisaties uit Kampen deelnamen, evenals projectleider Willie Oldengarm van het project “Een tegen eenzaamheid” van het Ministerie van VWS. De gemeente stimuleerde alle Kamper organisaties deel te nemen aan de coalitie tegen eenzaamheid. Tevens werd begin 2020 in de Flevowijk, met flats waar veel ouderen wonen, gestart met het project en de gelijknamige methodiek van “ff buurten”. Doel van dit project is ouderen bewust te maken van eenzaamheid, bij zichzelf maar ook bij de mensen om hen heen.

Het idee is dat ouderen elkaar vaak kunnen helpen (‘de lamme helpt de blinde’) en zelf (evt. met hulp van derden) kunnen organiseren wat er in hun buurt nodig is.

Tijdens het kennismakinggesprek viel op dat bij de opsomming van deelnemende maatschappelijke organisaties alle mogelijke organisaties; van Bibliotheek, Humanitas, Delta Wonen, GGD, St. Present tot aan bedrijven werden genoemd, maar niet de kerk.

Naar onze mening heeft het contact met de kerken een toegevoegde waarde, omdat kerken een sterk netwerk hebben en omdat in Nederland meer dan 50% van de vrijwilligers in de samenleving een kerkelijke achtergrond hebben.

Joep de Hart & Paul Dekker. Religie en vrijwilligerswerk (2008/2010):

“Altruïsme en bekommernis voor de medemens (of met een Bijbelse term: naastenliefde) vormt een kernelement in alle grote religieuze tradities. Als een algemene waarde is het in die tradities aanwezig, maar er is veel onderzoek dat erop wijst dat dit normatieve appel op de gelovige pas werkelijk effect heeft op daadwerkelijke inzet ten behoeve van anderen als het met regelmaat bevestigd en gekanaliseerd wordt via actieve deelname in een religieuze gemeenschap. Momenteel wordt veel gediscussieerd over de Nederlandse participatiesamenleving en over de decentralisatie van taken in het sociale domein naar het lokaal bestuur en met een beroep op de zelfredzaamheid van burgers. In dit kader krijgen geloofsgemeenschappen een actuele betekenis. Want nog altijd vormen kerken, moskeeën, synagogen en tempels één van de belangrijkste plaatsen waar mensen sociale contacten aangaan en gemotiveerd worden tot vrijwillige inzet ten behoeve van anderen en de bredere samenleving. Onder nieuwe spirituelen lijkt een zelfde sociaal mechanisme werkzaam als we waar namen bij kerkgangers: van het opgenomen zijn in netwerken van medegeïnteresseerden gaat een positief effect uit op maatschappelijke inzet”.

Resultaten

We hebben gevraagd naar de bekendheid met kerken in Kampen en met wat zij doen. En of de kerken zijn gevraagd deel te nemen aan het gesprek m.b.t. eenzaamheid.

WijzWelzijn gaf aan dat een vertegenwoordiger vanuit de Stichting Present ook hun contactpersoon is naar de kerken in Kampen. De conclusie van het gesprek was dat een meer rechtstreeks contact met de kerk(en) in de betreffende wijk nog een aanzienlijke meerwaarde zou kunnen hebben voor zowel WijzWelzijn als de kerk(en) zelf. Wat overigens niets afdoet aan de waarde van het contact met de Stichting Present, opgericht vanuit de kerken om -in groepen- te helpen bij praktische klussen zoals tuinrichting, opruimen, behangen en verven van woningen. Het werk van de diaconie is echter breder: “helpen waar geen helper is”.

Afgesproken is dat wij de juiste contactpersonen in de Open Hofkerk en eventuele andere kerken in de wijk zouden zoeken en de verbinding met WijzWelzijn zouden leggen. Dat is ook gebeurd. We hebben contact gezocht met de voorzitter van de diaconie van de Open Hofkerk, gevestigd in de Flevowijk en met de predikant van deze kerk. Aan de voorzitter van de diaconie hebben we de vraag gesteld of ze via de Stichting Present had gehoord van het project “ff buurten” in de wijk waar hun kerk staat. Dat bleek niet het geval. Zij stonden er zeker voor open, maar hadden niet zulke goede ervaringen met WijzWelzijn en/of de gemeente als het gaat om te komen tot concrete afspraken. Een

eerste gesprek was goed en zinvol, maar daarop kwam dan geen vervolg. Uit nadere informatie bleek dat zij zelf vaak ook geen initiatief nemen om er nog eens naar te vragen.

Een ander punt was dat vergaderingen praktisch altijd overdag plaatsvinden en vrijwilligers vanuit de kerk meer dan eens dan juist verhinderd zijn vanwege werk, of na pensionering bijv. opvang van kleinkinderen.

Door onze interventie is het contact tussen WijzWelzijn en de Open Hofkerk m.b.t. het project “ff buurten” tot stand gekomen. Er wordt nu ook samen vergaderd in de kerk in de wijk. Door de interactie met WijzWelzijn is in de kerk duidelijk geworden dat hun uitnodiging om binnen te lopen voor een kop koffie niet duidelijk was voor niet-kerkleden. Deze tekst op het bord buiten is aangepast.

Resultaten puntsgewijs:

- Voor concrete hulpvragen is er direct contact met kerken. WijzWelzijn is verwonderd over de snelheid en effectiviteit van de hulp die dan vanuit de kerken wordt geboden.
- Hetzelfde geldt voor de actie “Soep op de stoep” die in samenwerking met kerken is gehouden.
- Ook voor de activiteit “gastheren en -dames op de begraafplaats”, die bezoekers een kopje koffie/thee aanbieden en met hen in gesprek gaan, is sprake van goede samenwerking tussen WijzWelzijn en de kerk.
- Er is bij welzijnswerkers vaak sprake van vage bekendheid met wat een kerk doet.
- Onduidelijk is wie binnen de kerk voor welke taak verantwoordelijk is, dus wie je moet benaderen.
- Communicatie over en weer en ook intern laat vaak te wensen over.
- Er is sprake van discrepantie tussen een beroepsorganisatie en een vrijwilligersorganisatie (betaald-onbetaald werk).
  - Beroepskrachten zijn niet consequent in het informeren van vrijwilligers na een eerste goed gesprek en/of de afspraken zijn niet voldoende concreet (wat wordt van wie verwacht, wat is het vervolg).
  - Vrijwilligers worden onvoldoende meegenomen in het proces of er te laat bij betrokken.
  - Processen binnen kerken lopen soms langzaam vanwege vergaderfrequentie (1x per 4 of 6 weken).
  - Beroepskrachten verwachten dat vrijwilligers zich aanpassen aan hun werktijden bij het plannen van vergaderingen.
  - Voor vrijwilligers is onduidelijk wat te doen als ze zelf niet kunnen komen (vervanging) of wanneer het inhoudelijk lastig voor hen is (interesse en vaardigheden van vrijwilligers verschillen).
  - Vrijwilligers koppelen vaak onvoldoende terug binnen de eigen organisatie.

Conclusies

- Afzonderlijke organisaties zetten zich in, maar in hun onderlinge contacten en samenwerking is het nodige te verbeteren met het oog op mensen tussen wal en schip.
- Er is meer communicatie nodig, zodat over een weer duidelijk is wie wat doet en hoe je elkaar kunt bereiken.
- Er is sprake van een discrepantie tussen een beroepsorganisatie en vrijwilligersorganisatie.
- De kerken zijn te weinig bekend bij WijzWelzijn; kerken maken niet goed duidelijk waar zij mee bezig zijn.

Vervolg

Er wordt door WijzWelzijn gewerkt aan de evaluatie van het project “ff buurten”.

Aan WijzWelzijn en aan Kerken in Kampen, waarbij praktisch alle kerken in Kampen zijn aangesloten, is de video met basistraining aangeboden om komend seizoen te gebruiken voor de werving en toerusting van vrijwilligers.

3.1.1 Zalk (één van de zeven kleine kernen in de gemeente Kampen)

Proces

Op verzoek van het bestuur van de Vereniging Dorpsbelangen Zalk hebben we een toelichting gegeven op ons project “Aandacht Inclusief”. Op 1 november 2019 hebben we vervolgens een gesprek gehad met de twee bestuursleden van de dorpsvereniging en twee bestuursleden van de PCOB om de mogelijkheden voor Zalk te verkennen. Afsproken werd een werkgroep samen te stellen met een goede afspiegeling van de inwoners van Zalk. We hebben een Plan van aanpak opgesteld met een tijdspad t.b.v. het gesprek met potentiële werkgroepleden, zodat een te verwachten (reëel) beeld kon worden geschetst van het proces.

Als ingang om mensen tussen wal en schip op het spoor te komen en de sociale kwaliteit in het dorp te verbeteren, is ervoor gekozen te starten met een workshop over “eenzaamheid en een goed gesprek”. Het doel was tweeledig:

- a. Bewustzijn vergroten, anders leren kijken;
- b. Werving voor de werkgroep.

Om in een kort tijdsbestek een groot aantal inwoners van Zalk tegelijk te bereiken is ervoor gekozen het thema aan te bieden via een bestaande structuur, in dit geval de halfjaarlijkse PCOB-middagen met normaliter rond de 35 bezoekers. Het bestuur was van harte bereid deze themabijeenkomst ook open te stellen voor niet-leden. Alle inwoners van Zalk waren welkom.

Wij hebben de concepttekst voor uitnodiging geschreven om de bestuursleden (vrijwilligers) te ontlasten.

In januari 2020 kwam de werkgroep van vier personen voor het eerst bij elkaar. Zij constateerden dat de kerken in Zalk niet in de werkgroep vertegenwoordigd waren. Er zijn toen nog twee inwoners, tevens lid van een van de twee kerken, aan de werkgroep toegevoegd.

De werkgroep ging in gesprek a.d.h.v. de volgende vragen:

- a. Hoe willen we dat Zalk er in sociaal opzicht uit ziet in 2030?
- b. Hoe betrekken we de inwoners van Zalk bij het beantwoorden van deze vraag?
- c. Hoe noemen we het project in Zalk?

De werkgroep is in februari 2020 voor de tweede en laatste keer (vanwege de coronamaatregelen) bij elkaar geweest. Ze zouden zichzelf met het thema “eenzaamheid” en een vraag aan het publiek presenteren op de voorjaarsvergadering eind maart 2020 van de Vereniging Dorpsbelangen, maar die is ook afgelast.

Al snel na de inwerkingtreding van de coronamaatregelen werd “Zalk-helpt-Zalk” spontaan en vlot opgericht, met website, facebook en centraal telefoonnummer.

Een initiatief om kwetsbare mensen te helpen bij wat er nodig was, zoals het doen van boodschappen en halen van medicijnen. Verbindend werkte ook de dagelijkse nieuwsbrief met bemoediging, die digitaal werd gestuurd en op papier werd gebracht bij degenen die geen computer hadden. Een lid van de werkgroep was actief in de organisatie van Zalk-helpt-Zalk. Wij hebben contact gehouden met de werkgroep.

In juni 2020 hebben we via het bestuur van de PCOB een aantal evaluatievragen gestuurd naar alle aanwezigen op de PCOB-middag. Er kwam slechts één reactie met de suggestie nog een korte herhalingsessie te doen.

In november 2020 waren een groot deel van de activiteiten van Zalk-helpt-Zalk gestopt en was de initiatiefgroep opgeheven. We hebben de werkgroep toen gevraagd om te evalueren wat ze juist in de coronaperiode in Zalk hebben zien gebeuren en te kijken wat ook op langere termijn geborgd zou kunnen worden. Eén lid van de werkgroep was daartoe tot op het laatst bereid, één lid was tot het zelfinzicht gekomen dat het thema toch niet goed bij hem paste, één lid zag de meerwaarde niet meer

na Zalk-helpt-Zalk en één lid wilde vanwege corona (privéomstandigheden) stoppen. De overige twee waren nog niet formeel toegetreden tot de werkgroep.

We hebben toen moeten besluiten onze opdracht terug te geven aan het bestuur van de Vereniging Dorpsbelangen Zalk. In december 2020 is dat per e-mail naar de (voormalige) werkgroepleden bevestigd.

Resultaten

- Op 27 november 2019 is tijdens de “reguliere” PCOB-middag de workshop gehouden met de titel “Ken je mij?”, om na te denken over de vragen:
  - Wie kent mij nu eigenlijk écht: qua hobby’s, werk, thuissituatie, smaak m.b.t. eten, kleding?
  - Wat is eenzaamheid?
  - Wat doe je in een goed gesprek?
- Er waren 36 deelnemers, waarvan 4 niet-PCOB leden. De reacties waren die middag positief, m.n. over de handvatten die ze hebben gekregen m.b.t. het voeren van een goed gesprek. Ook de interactie met elkaar werd op prijs gesteld. Er is geanimeerd met elkaar gesproken, waarbij emotionele gebeurtenissen de revue passeerden en mensen ook hun waardering voor elkaar uitspraken. Alleen werd “laat OMA thuis” door één dame wat al te letterlijk opgevat, tot hilariteit van anderen. (OMA=oordeel, mening, advies).
- In het gesprek kwam naar voren dat “noaberschap” niet altijd betekent dat problemen worden gedeeld. Schaamte speelt vaak een rol, evenals angst voor roddel en achterklap.
- In het kader van de evaluatie kwam één (positieve) reactie met de suggestie om een herhalingsessie te doen, om de tips voor een goed gesprek op te frissen.
- Er is een werkgroep samengesteld, die twee keer heeft vergaderd in de eerste twee maanden van 2020.

Conclusies

- a. Als procesbegeleiders ben je afhankelijk van wat de werkgroepleden bereid zijn te doen. Zodra het gevoel van meerwaarde of (enige vorm van) urgentie verval, is de motivatie weg.
- b. Werkgroepleden moeten intrinsiek gemotiveerd zijn voor het thema waaraan wordt gewerkt.
- c. Om mensen te interesseren voor een thema is het belangrijk dat je (samen) iets doet.
- d. Ons idee om een themamiddag aan te bieden aan een bestaande groep/organisatie (PCOB) bleek een schot in de roos; een win-win situatie. Wij hoefden er niets voor te organiseren, omdat de middag al gepland stond, de contacten en uitnodigingen via het bestuur liepen en bekend was hoeveel mensen er gemiddeld naar de bijeenkomsten kwamen. Het bestuur was blij dat ze een thema aangeboden kregen, wat interessant was voor de doelgroep. Wij hebben de concepttekst voor de uitnodiging geschreven en de workshop gegeven.
- e. Er zijn 36 inwoners van Zalk toegerust om met andere ogen om zich heen te kijken en laagdrempelig het gesprek aan te gaan.
- f. Ook de predikant van de Hervormde gemeente Zalk was aanwezig en betrokken. Predikanten zijn helaas niet vanzelfsprekend geïnteresseerd in buitenkerkelijke activiteiten.
- g. Evaluatie heeft weinig respons vanuit de vrijwilligers opgeleverd.
- h. Naast de positieve kanten van noaberschap wordt het signaleren mensen tussen wal en schip in een dorpse omgeving juist bemoeilijkt vanwege schaamte en angst die mensen parten spelen.

Vervolg

- Deze positieve ervaring met concrete handvatten voor vrijwilligers en later de beperkingen in contacten door de coronamaatregelen brachten ons op het idee om een videotraining te maken.

- We hebben de link met video van de basistraining ter beschikking gesteld aan het bestuur van de PCOB Zalk-Kamperveen met het verzoek deze door te sturen naar de leden of met ideeën te komen hoe de video gebruikt kan worden in Zalk, via PCOB of kerkelijke bezoekers. De bestuursleden van de PCOB zijn namelijk tevens lid van de lokale kerk.
- Aandachtspunt en directe mogelijkheid voor contact is het samen bekijken van de videotraining met geïnteresseerde inwoners. Evenals diverse PCOB leden zijn veel (oudere) inwoners niet digitaal vaardig en hebben zij geen e-mailadres.

3.1.2 Wilsum

Proces

De geslaagde PCOB-middag met de workshop “Ken je mij?” in Zalk bracht ons op het idee de workshop ook in andere plaatsen aan te bieden aan bestaande structuren zoals een vrouwenvereniging, PCOB of KBO, bezoekersgroepen van kerken. Zo zochten we via ons netwerk contact met de Vereniging Dorpsbelangen Wilsum. Dit contact leggen, verliep moeizaam. Vrijwilligers zijn druk met allerlei zaken. Vanwege de christelijke achtergrond van de PCOB hebben we toen contact gezocht met de predikant van de lokale kerk. Zij was geïnteresseerd in het onderwerp. Vanwege corona kwam het hier niet tot het organiseren van een themamiddag. Wel bleek ook Wilsum groot in het organiseren van een snelle en doeltreffende actie “Wilsum helpt”, om naar elkaar om te zien gedurende de coronacrisis. Daartoe hebben de organisatoren in iedere straat een coördinator aangesteld.

Genoemde predikant was en is straatcoördinator van de Dorpsweg, een straat waarin noaberschap overigens nog goed wordt gepraktiseerd. De straatcoördinator werkt samen met 12 vrijwilligers van 65 jaar en jonger. Zij hebben een app-groep aangemaakt, waardoor de lijnen kort zijn. Er is een lijst gemaakt van de ouderen in de straat. Aan de vrijwilligers is gevraagd op wie ze willen letten. Elke oudere/alleenstaande heeft zo iemand die op hem/haar let.

Een alleenstaande man trok zelf aan de bel, maar verder kwamen er geen vragen via de officiële weg (coördinator). Vragen werden onderling opgelost (boodschappen doen, medicijnen halen etc.). Er werden leuke acties bedacht, zoals tulpen rondbrengen in de straat. Rond Pasen zijn er bundeltjes servetten met een mooie tekst uitgedeeld en was er muziek geregeld.

Ook waren er mooie voorbeelden van wederkerigheid in de contacten: “vragen hoe het met iemand gaat en met een bakje aardbeien weer naar huis ...”.

Het idee van een coördinator per straat sprak ons aan en we vroegen ons af hoe een dergelijk initiatief geborgd zou kunnen worden.

Welke organisatie zou hierin een rol voor zichzelf zien? De Vereniging Dorpsbelangen, de voetbalclub, de kerk of ...? Of zou WijzWelzijn Kampen hierin een faciliterende en stimulerende rol voor zichzelf zien in de zin van kennis delen en borgen van de activiteit en faciliteren van de lokale vrijwilligers in hun behoeften. Wij hebben contact gezocht met de sociaal werker/projecten bij WijzWelzijn Kampen. Zij zag genoemde rol als beroepskracht wel voor zichzelf weggelegd en nam contact op met een bestuurslid van de Vereniging Dorpsbelangen Wilsum. Zij heeft het voorstel elkaar te ontmoeten om hierover van gedachten te wisselen van de hand gewezen vanwege teveel (vrijwilligers-)werk en het goede verloop van de activiteiten.

Resultaten

Zowel de initiatiefnemer als de coördinatoren per straat van “Wilsum helpt” zijn zich meer bewust van het belang van hun activiteiten.

Ze hebben aandacht van WijzWelzijn Kampen gehad en de vraag welke ondersteuning vanuit de beroepsorganisatie nodig is, ook om te borgen wat goed gaat. Dat de vraag is gesteld, zet de vrijwilligers aan het denken. Activiteiten hoeven niet groots en meeslepend te zijn om indruk te maken, het zit hem in kleine gebaren, het ervaren van persoonlijke aandacht.

Conclusies

Opvallend is dat snel opgezette acties, zoals “Wilsum helpt” vaak even snel verdwijnen als ze opgekomen zijn. Deze snelle acties zijn effectief: alleen al doordat “Wilsum helpt” bestond en de aandacht die het kreeg, kwam onderlinge hulp op gang, terwijl de formele weg minder vaak werd gebruikt. Er waren bijvoorbeeld 47 aanmeldingen voor hulpaanbieders en slechts één hulpvraag. Informeel werd de hulp echter per straat gewoon geregeld. Het ad hoc karakter maakt het voor beroepskrachten die meer structureel werken lastig om hierop in te spelen.

Vrijwilligers hebben zoveel werk dat even afstand nemen om te evalueren en te borgen vaak niet aan de orde komt, laat staan dat kennis wordt gedeeld.

Om dezelfde reden is het voor beroepskrachten lastig vrijwilligers te faciliteren; ze vragen er niet om.

3.2 Tubbergen/Dinkelland

Proces

Over de sociale kwaliteit en het signaleren van mensen tussen wal en schip in Tubbergen-Dinkelland hebben we meerdere verkennende gesprekken gehad met beleidsambtenaren van de gemeente en met de kernencoördinator (buurtman) van Noaberkracht, de heer Jos van Olfen. Een relatie van het project Aandacht Inclusief met het manifest Inclusie van de Vereniging van Nederlandse gemeenten bleek niet direct aan de orde. Het manifest heeft alleen betrekking op mensen met een beperking.

In verband met het project “Lang gezond” wat in 2017 succesvol is uitgevoerd in samenwerking met de huisartsen in Tubbergen-Dinkelland, hebben wij verkennende gesprekken gevoerd met de beleidsambtenaren sociale kwaliteit Rian Stamsnieder in 2018 en Britt Wilms in 2019. Tijdens het gesprek met Britt Wilms werd geconstateerd dat onze bevindingen aansloten bij de vraag van de gemeente, namelijk:

“Hoe kunnen wij als gemeente een netwerkorganisatie opzetten van samenwerkende professionele - en vrijwilligersorganisaties?”

In oktober 2019 hadden wij een gesprek met de nieuwe beleidsambtenaar sociale kwaliteit, Margarita Vastert-Van Dalen, opvolger van Britt Wilms. Zij gaf aan dat de netwerkorganisatie in de gemeenten Dinkelland en Tubbergen al was gerealiseerd, genaamd ‘Wij in de Buurt’. Ze gaf daarbij aan “dat het doel is hoe zij inwoners kunnen bereiken en kunnen stimuleren zo lang en gezond mogelijk zelfstandig te leven.” Ze gaf als voorbeeld: “SOEK (Senioren Op Eigen Kracht) is de methode die ingezet wordt in de vorm van huisbezoeken bij 80+’ers. Kunnen we deze methode optimaliseren om hier zoveel mogelijk inwoners te bereiken?”

Wij kregen het commitment vanuit de gemeente om met deze concrete vraag aan de slag te gaan, waarbij medewerking in tijd en denkkraft is toegezegd vanuit Noaberkracht Dinkelland-Tubbergen. De in de loop van dit project steeds andere contactpersonen bij de gemeente heeft de continuïteit niet bevorderd. De focus van het project wisselde te veel en de verbinding met andere initiatieven hadden er onder te lijden. De verbindingen kwamen niet of te laat tot stand. We vermoeden dat niet alleen wij hiervan hinder hebben ondervonden, maar dat andere (vrijwilligers-) organisaties dit ook als lastig ervaren. Dit signaal hebben we meerdere keren bevestigd gekregen.

Resultaten

We hebben de concrete vraag naar optimalisatie van de methode “SOEK” voorgelegd aan de Stichting Welzijn Tubbergen Dinkelland (SWTD). Zij gaven aan dat de methode goed liep en hun aandacht had. Via deze weg kregen we geen ingang om mensen tussen wal en schip eerder te signaleren en mensen waar nodig te helpen.

Gelet op het commitment van de gemeente hebben we andere contacten in de netwerkorganisatie van beroeps- en vrijwilligersorganisaties gezocht om ook hun visie te horen.

In dat kader hebben we contact gehad met (vrijwilligers van) diverse organisaties in Albergen, Vasse en Saasveld. Vanuit de gemeente en SWTD werden in verband met sociale kwaliteit de kerken niet genoemd. Om te horen welke rol de kerken lokaal voor zichzelf zagen als het gaat om de sociale kwaliteit, hebben wij contact opgenomen met vrijwilligers in de RK-kerk en met de ring van protestantse gemeenten in Twente, zijnde Tubbergen, Denekamp, Weerselo, Ootmarsum en Oldenzaal (zie ook paragraaf 3.2.4).

3.2.1. Albergen

We hebben contact gelegd met enkele kadervrijwilligers die actief zijn in de kerk en in verschillende andere verbanden. Zij vormen de verbinding tussen de koffie-ochtenden (project van SWTD) in het dorps huis enerzijds en de lokale (geloofs-) gemeenschap anderzijds. Tijdens de pandemie hebben deze vrijwilligers op individueel niveau contacten onderhouden met meerdere kwetsbare ouderen in het dorp. Toen de parochie in augustus 2020 echter de sluiting van de kerk aankondigde, verdween de motivatie voor lokale inzet. Door de coronamaatregelen was de onderlinge band tussen de deelnemers al verminderd. Met de sluiting van de kerk viel ook het perspectief weg. Terstond lieten vrijwilligers

alles uit handen vallen. We hebben dat zelf ook ervaren. Over ons verzoek om verkennende gesprekken te voeren waren de vrijwilligers vóór corona enthousiast, maar ná het uitbreken van het coronavirus en de aangekondigde kerksluiting niet meer. Ons plan was de vrijwilligers te vragen met ons mee te denken over de vraag wie er mogelijk in Albergen tussen wal en schip vallen, hoe je daar achter komt en wie contact kan leggen.

3.2.2 Vasse

Een gesprek met de Dorpsraad leidde begin 2020 tot een verkennend gesprek met de Werkgroep Zorg en Welzijn en vervolgens met enkele leden van een lokale vrouwenvereniging KPOV. Samen met het bestuur van de KPOV zouden we de ledenbijeenkomst voorbereiden met het thema “eenzaamheid en een goed gesprek”. Door de coronamaatregelen is de vereniging vrijwel stil gevallen.

Tijdens de gesprekken is genoemd dat er in Vasse i.v.m. signaleren van eenzaamheid met name aandacht nodig is voor:

- vrijgezelle mannen (al dan niet na echtscheiding);
- alleenstaanden die rond de 50 -60 jaar oud zijn;
- mensen met diabetes.

3.2.3 Saasveld

Saasveld heeft als eerste Overijsselse dorp een dorpsondersteuner, Jolande Lammertink, voor 10 uur per week. Een pilotproject waarvoor de Saasveldse werkgroep Zorg veur Mekaar zich hard maakte en dat gefinancierd wordt door de gemeente. De dorpsondersteuner is in dienst van de SWTD. De rol van een dorpsondersteuner is: verbinden en bemiddelen op gebied van welzijn en zorg, zelfredzaamheid, vrijwilligersinzet en mantelzorg. Belangrijk daarbij is dat inwoners zelf de regie houden.

Zie: “Saasveld veur mekaar” <https://www.saasveld-veurmekaar.nl/onze-dorpsondersteuner/>

Uit de tijdens meerdere contacten uitgewisselde ervaringen constateren we dat de verbindende functie van de dorpsondersteuner precies dat waarmaakt wat belangrijk is bij het signaleren van nood.

De dorpsondersteuner is

- een in Saasveld bekend gezicht als laagdrempelig aanspreekpunt;
- vaardig in het leggen van contacten;
- overtuigd dat persoonlijke aandacht de sleutel is voor een goed gesprek;
- bekend met beschikbare voorzieningen en weet hoe door te verwijzen;

In coronatijd ging ze door met individueel bezoeken van mensen (in tegenstelling tot veel welzijnsorganisaties). Ze werkt bottom-up, luistert naar de behoeften die er zijn en zoekt naar een oplossing die past bij de behoefte (mensgericht en vraaggestuurd). Ze neemt initiatief op alle vlakken. Vraag daarbij is voortdurend of het past binnen de opdracht die ze heeft gekregen.

3.2.4 De kerken in de gemeenten Tubbergen en Dinkelland

Met zowel de katholieke parochies als protestantse gemeenten is op verschillende wijzen contact opgenomen: met de pastores, met de predikanten en diakenen.

Er is geen overkoepelend overleg op diaconaal terrein van de kerken in Tubbergen/Dinkelland. We weten uit ervaring dat bijv. een diaconaal platform een belangrijke rol kan vervullen voor de lokale samenwerking. Dat zien we bijvoorbeeld in Twenterand (zie punt 3.3.). Er is wel sprake van een ringverband waarin de protestantse gemeenten Denekamp, Tubbergen, Ootmarsum, Weerselo en Oldenzaal samenwerken. Dat gaat niet uitsluitend over diaconale zaken, maar ook over bijv. uitwisseling van predikanten en gezamenlijke activiteiten voor gemeenteleden van de kerken in de ring. Er is geen centraal aangewezen contactpersoon of telefoonnummer/mailadres voor het ringverband, maar de lijnen onderling zijn wel kort.

De diaconieën van deze protestantse gemeenten hebben bijvoorbeeld een gezamenlijk collectiedoel voor 2020 gekozen. De Ruime Wind zeilvakanties voor jongeren van 11 t/m 17 jaar. Samen met SWTD en Impuls bieden ze ook jongeren uit de dorpen de kans mee te gaan.

Eind 2019 hebben we de diaconieën van de protestantse gemeenten in de kleine ring uitgenodigd voor een gesprek over signaleren van mensen tussen wal en schip en daartoe samen te werken met andere organisaties. Ondanks de kleine opkomst was het gesprek over samenwerking met maatschappelijke organisaties zinvol. Om alle diaconieën te bereiken zijn we ze apart per plaats gaan bezoeken. In Denekamp, Ootmarsum, Weerselo en Tubbergen hebben we goede gesprekken gehad die tot nieuwe afspraken aanleiding gaven.

Er stond een vervolgesprek in ringverband gepland, maar ook hier strooiden de coronamaatregelen roet in het eten. Tijdens de lockdown hebben we telefonisch contact gehad met de diaconieën in Denekamp, Tubbergen, Ootmarsum en Weerselo om te horen of en welke initiatieven er waren gestart i.v.m. het isolement dat corona teweegbracht. Dat leverde mooie resultaten op.

Resultaten

- In Weerselo heeft de protestantse gemeente een bloemengroet gebracht bij ongeveer 40 adressen: allen 70+ers en lid van de gemeente. In totaal hebben ze 220 leden.
- In Ootmarsum heeft een diaken samen met twee gemeenteleden een belronde opgezet voor 45 á 50 leden van de eigen protestantse gemeente, alleenwonenden en oudere echtparen. De drie bellers belden tijdens de coronacrisis van half maart tot eind juni 2020 ieder ongeveer 15 adressen met een regelmaat van elke week tot eens in de twee á drie weken. Alleenwonenden en zieken werden wekelijks gebeld. Naast aandacht betekende het dat problemen eerder werden gesignaleerd. Dit mooie initiatief is in de nieuwsbrief van Stimuland opgenomen (zie bijlage 3).
- Ook in Denekamp was een soortgelijke belronde opgezet voor mensen die wel wat aandacht konden gebruiken, zoals alleenwonenden en een gezin met een zoon met een beperking.

Conclusies

Wat betreft de samenwerking van de kerken en SWTD merkten we het volgende:

- Zowel directie en medewerkers van de SWTD als de pastores van de Pancratiusparochie en de protestantse kerken zijn van mening dat alles prima loopt en de contacten onderling goed zijn.
- Op het gebied van armoede (geld) weten SWTD en kerken elkaar wel te vinden.
- Op het gebied van de sociale kwaliteit gaat ieder zijn eigen gang. SWTD organiseert in meerdere dorpen inloopmiddagen en eettafels. Daarbij is niet of nauwelijks sprake is van samenwerking met de lokale kerken.
- Wat kerken doen op gebied van sociale kwaliteit is bij de SWTD meestal niet bekend.
- In Albergen is zichtbaar geworden dat de cohesie in vrijwilligerswerk wegvalt door kerksluiting. De onzekerheid over het voortbestaan van de geloofsgemeenschap zonder eigen gebouw en het ontbreken van perspectief leidt tot meer apathie. Het maakt dat afbreuk wordt gedaan aan de gebruikelijke motivatie voor het omzien naar de naaste (sociale kwaliteit).
- In Vasse heeft men helder voor welke mensen meer aandacht nodig is. De SWTD zou de vrijwilligers in Vasse kunnen stimuleren een en ander nu weer op te pakken en waar nodig ondersteunen en faciliteren.
- In Saasveld blijkt naar onze mening uit de pilot “dorpsondersteuner” dat dit fenomeen een belangrijke rol kan vervullen in de zoektocht naar mensen tussen wal en schip en in de samenwerking van organisaties.

Vervolg

- De link naar de video met de basistraining “Hoe voer je een goed gesprek?” hebben we gestuurd naar de SWTD en naar de protestantse kerken in Tubbergen/Dinkelland.
- De SWTD heeft aangegeven dat ze de video zal aanbieden aan haar vrijwilligers.
- We zijn benieuwd naar de evaluatie van de gemeente Tubbergen/Dinkelland van de pilot “dorpsondersteuner” in Saasveld. Ook zijn we benieuwd of de pilot wordt gevolgd door een structurele inbedding van de dorpsondersteuner en zo niet, hoe de opbrengsten van de pilot worden geborgd en gedeeld met andere gemeenten en (welzijns-)organisaties (ook: kerken).

3.3 Twenterand

Proces

Via ons netwerk kwamen we in contact met Welzijnsconsulent Discha Langeler van de Stichting ZorgSaam Twenterand.

ZorgSaam Twenterand is in de personen van Discha Langeler en Sylvia Hollander de kartrekker van het project “Samen ben je niet Alleen”, een actieplan m.b.t. de aanpak van eenzaamheid. ZorgSaam werkt hierin samen met beleidsmedewerkers van de gemeente Twenterand en andere coalitiepartners.

https://www.twenterand.nl/flysystem/media/opgemaakte_nota_en_actieplan_eenzaamheid_januari_2020.pdf

Tijdens het kennismakingsgesprek in december 2020 bleek dat ZorgSaam Twenterand op zoek was naar mogelijkheden de kerken er meer bij te betrekken. De kerken als mogelijke coalitiepartner tegen eenzaamheid vanwege hun mogelijkheden op het terrein van signalering en bewustwording. Ze vroeg KCWO en ProMO naar hun relatie met de kerken en welke knelpunten de kerken ervaren m.b.t. kerk en samenleving en eenzaamheid. Ze had zelf ook al contact gezocht met enkele voorgangers met wie ze in november 2020 een overleg had gehad. Eén van de uitkomsten was om informatie te verstrekken aan pastoraal werkers en diakenen i.v.m. het vergroten van kennis over eenzaamheid, gericht op signalering, vergroten van bewustwording en (mogelijkheden van) doorverwijzing.

Ook wees ze op het bestaan van het project “Vroegsignalering”, een initiatief van de Stichting Manna (voedsel- en kledingbank), Stichting BOOT (Budget Op Orde Twenterand) en Waypoint (verslavingszorg).

Opvallend was hoezeer de doelstellingen van het project “Samen ben je niet alleen” aansloten op die van ons project. Daardoor konden we elkaar aanvullen op:

- stimuleren van bewustwording ten aanzien van en het vroegtijdig opsporen van eenzaamheid en
- het bevorderen van samenwerking tussen diverse organisaties.

Overigens valt in deze kennismakingsfase al op hoe belangrijk het is vertrouwen in elkaar te hebben. Het subsidiesysteem (wie krijgt er geld?) leidt tot gevoelens van concurrentie en maakt dat er soms onzichtbare belangen spelen die goede samenwerking in de weg kunnen staan.

We zijn gestart met een telefonische kennismakingsronde met:

- a. de voorzitters van de drie stichtingen Manna, BOOT en Waypoint;
- b. de voorzitter van het Diaconaal Platform Twenterand (DPT), waarbij alle kerken in Twenterand zijn aangesloten.
- c. De kartrekkers van het “Noaberproject”, een nog pril initiatief van de gereformeerde kerk in Den Ham om het bezoekwerk per wijk in te richten.

Aan hen hebben we de vraag gesteld waar ze knelpunten ervoeren en welke ondersteuning en toerusting er eventueel nodig zou zijn.

In het voorjaar van 2021 waren we vanuit ProMO en KCWO tegelijkertijd bezig met het online opnemen van een basistraining over eenzaamheid en het voeren van een goed gesprek. Om aansluiting te vinden bij de kerken hebben we gekozen voor een basistraining die aansluit bij de motivatie van bezoekers vanuit kerken (pastoraal en diaconaal), vrouwenverenigingen, KBO en PCOB. Vandaar dat de basistraining vanuit christelijk perspectief is geschreven. Ook wanneer de motivatie van vrijwilligers is gelegen in een ander perspectief, is de basistraining overigens goed te gebruiken.

Met ZorgSaam Twenterand (beroepsorganisatie), de drie stichtingen Manna, BOOT en Waypoint en het DPT (vrijwilligersorganisaties) hebben we tijdens meerdere online vergaderingen in de eerste twee maanden van 2021 afspraken gemaakt hoe we inwoners van Twenterand meer bewust zouden kunnen maken van eenzaamheid en de noodzaak van vroegsignalering. Mensen in nood melden zichzelf vaak niet of veel te laat.

Het is dan ook van belang dat mensen in hun naaste omgeving de nood zien en erop reageren. Gelet op het grote aantal kerken in Twenterand met tezamen duizenden leden en honderden kerkelijke bezoekers (pastoraal en diaconaal) zou samenwerking met de kerken een belangrijk hefboomeffect¹ kunnen hebben. Zeker omdat deze kerken één aanspreekpunt hebben in de vorm van een overkoepelend Diaconaal Platform. Verder is van belang dat het hulpaanbod in Twenterand compleet is én goed geregeld. Zo heeft ZorgSaam Twenterand al één meldpunt voor alle mogelijke hulpvragen en is daarmee ‘een baken in een zee’ van hulpverleners.

Het Diaconaal Platform Twenterand (DPT) had een lijst met contactgegevens van personen in elke kerk. Deze lijst bleek niet actueel en volledig. Het was bovendien niet altijd duidelijk wie vanuit de kerken afgevaardigd is naar het DPT. Het DPT gaf aan belang te hechten aan het vergroten van de betrokkenheid van de diaconieën bij het DPT. De jaarlijkse actie “Vakantietas” (thema: armoede) is een voorbeeld van hoe het DPT het graag ziet. Alle diaconieën doen mee en is er elk jaar een andere diaconie die de coördinatie van deze actie op zich neemt. Om de thema’s “Eenzaamheid” en “Vroeg signaleren” bij kerken in Twenterand goed op de kaart te zetten hebben we een plan van aanpak opgesteld en commitment gevraagd en gekregen van de betrokken partijen; ZorgSaam Twenterand, het DPT en de drie stichtingen.

Daarnaast is afgesproken dat wij namens het DPT alle diaconieën en de caritas zouden bellen vanwege de tijdsinvestering die daarmee gemoeid zou zijn. Het doel was betrokkenheid bij het DPT te vergroten en bewustwording m.b.t. mensen tussen wal en schip op gang te brengen vanuit het thema eenzaamheid, om zo kerken ook te motiveren mee te doen in de coalitie tegen eenzaamheid. Tegelijkertijd zou het betekenen dat de rol van het DPT meer inhoud zou krijgen. Een wens van het DPT zelf.

Het DPT heeft al haar leden, 29 kerken in Twenterand, in haar nieuwsbrief geïnformeerd over het project (bijlage 2). Daarbij werd ook de belronde aangekondigd. Tijdens de belronde werd gerefereerd aan deze nieuwsbrief en werd -zo mogelijk- een aantal vastgestelde vragen gesteld. Van elk gesprek zijn beknopt notities gemaakt. Ook zijn de contactgegevens genoteerd, waarbij is aangegeven dat deze gegevens aan het DPT ter beschikking zouden worden gesteld.

Tijdens de eerstvolgende ledenvergadering van het DPT op woensdag 24 juni 2021, stond het thema “Eenzaamheid en vroeg signaleren” op de agenda, evenals de inmiddels gereed gekomen video van de basistraining. Er waren 14 mensen uit verschillende kerken aanwezig, meest diakenen en een predikant. Er is een toelichting gegeven op de video en op de mogelijkheden waarop deze is in te zetten. Opvallend is dat de noodzaak van vroegsignalering van eenzaamheid en andere problemen bij alle aanwezigen volstrekt helder was. Via de kerken (duizenden leden) kunnen even zovele inwoners van Twenterand zich meer bewust worden van eenzaamheid in hun buurt/op het werk/bij familie en meer overtuigd zijn van het belang van hun interventie. Aan ZorgSaam en DPT de taak om kerken blijvend te stimuleren om op dit onderwerp in te zetten.

Resultaten

- Er is sprake van een verbeterde samenwerking tussen ZorgSaam Twenterand, de drie stichtingen Manna, BOOT en Waypoint, het Diaconaal Platform Twenterand en de gemeente. Zorgsaam Twenterand heeft meer zicht op de mogelijkheden van de kerken.
- De coalitie “Samen ben je niet alleen” is versterkt en vergroot.
- Door deze verbeterde samenwerking werden de mogelijkheden tot verbreding duidelijk: welke organisaties zijn er nog meer en wat doen zij? Wat is de oorzaak wanneer iets niet goed loopt? Wat hebben betrokkenen nodig?
- DPT heeft zich dankzij genoemde betere samenwerking geprofileerd op een nieuw thema “Eenzaamheid en vroeg signaleren”.

---

¹ Hefboomeffect=met de kleinst mogelijke inspanning het grootst mogelijke effect bereiken.
Project ‘Aandacht Inclusief’ 2019-2021

- Het belang van één aanspreekpunt voor alle kerken in Twenterand is essentieel als de kerken een rol willen spelen in het sociaal domein oftewel “kerk in het dorp” willen zijn. Het DPT kan deze rol vervullen.
- DPT heeft dankzij de belronde een geactualiseerde ledenlijst en de juiste contactgegevens.
- DPT heeft een nieuw idee voor een themabijeenkomst: “Grenzen aan ‘zelf helpen’ of doorverwijzen”.
- De video “Basistraining “Hoe voer je een goed gesprek?” Twenterand” is positief ontvangen. In de video, maar ook in de samenwerking, is er een koppeling gemaakt tussen hulp/ondersteuning vanuit kerken en professionele ondersteuning (ZorgSaam Twenterand) en omgekeerd. De video sluit aan bij de beleving van gelovigen, maar verwijst tegelijkertijd ook naar het professionele netwerk buiten van diverse organisaties en maakt zo de verbinding.

Ctrl+ dubbelklik op deze link naar de video: <https://vimeo.com/557562308>

Bij de video is een toelichting geschreven met verwijzingen en links naar websites zoals www.zorgsaamtwenterand.nl/informatie-advies/zorginformatiepunt en www.vroegsignalerentwenterand.nl. Ook is gewezen op de mogelijkheid vervoltrainingen te volgen via ZorgSaam Twenterand.

- Tijdens de vergadering d.d. 24 juni 2021 bleek dat er vanuit de kerken interesse is om met de video te gaan werken in interactie met hun bezoekersgroepen.
- De video is met toelichting ter beschikking gesteld aan het Diaconaal Platform Twenterand. De link kan bij het DPT worden aangevraagd (gratis).
- Als indirect resultaat van ons project kwamen wij nog iets anders op het spoor. Subsidiestromen blijken een belangrijke impact op de samenwerking tussen professionele organisaties te hebben. In Twenterand leek de gemeente onvoldoende inzicht te hebben in “wat er al is” en hoe dat functioneert. Naast Meldpunt Twenterand (MET) en Stichting BOOT werd een extern bureau ingeschakeld (Incluzio), die de opdracht kreeg om als armoederegisseur op te treden (met een substantiële subsidie). Onbedoeld neveneffect was dat met name bij de Stichting BOOT hierdoor een gevoel ontstond van diskwalificatie van de (getrainde en professioneel werkende) vrijwilligers.
De gemeente heeft het project “Vroegsignalering” van de drie stichtingen Manna, BOOT en Waypoint gesubsidieerd, maar de indruk bestaat dat de gemeente en ook Incluzio niet op de hoogte waren van hun activiteiten. Er was in elk geval geen sprake van afstemming en/of samenwerking.

Conclusies

- In Twenterand zijn alle voorwaarden aanwezig om te komen tot het eerder signaleren van mensen tussen wal en schip en hen ook daadwerkelijk te helpen. Kerkelijke samenwerking heeft eerder al geleid tot oprichting van gezamenlijke doelgerichte stichtingen, zoals Manna (voedsel- en kledingbank), BOOT en Waypoint. En er is één aanspreekpunt voor alle kerken in de vorm van een Diaconaal Platform. Ook is er één aanspreekpunt voor het melden van eenzaamheid of andere nood bij de welzijnsorganisatie, ZorgSaam Twenterand. Door of via laatstgenoemde kan ook andere aanvullende hulp geboden worden dan dat wat de stichtingen bieden. Dat betekent dat (kerkelijke) bezoekers na signalering kunnen doorverwijzen voor (praktische) hulp. Zelf kunnen ze zich beperken tot het bieden van (geestelijke) steun in de vorm van gesprekken en gewoon “er zijn”.
- In de kerken is sprake van intrinsiek gedreven mensen om “om te zien naar de naaste”.
- De kerken in Twenterand hebben één aanspreekpunt in de vorm van het Diaconaal Platform Twenterand en zijn daarmee beter benaderbaar en bereikbaar voor elkaar en voor seculiere organisaties.

- In kerkbesturen is de bewustwording bevorderd. De noodzaak vroeg te signaleren wordt herkend en er zal naar verwachting meer prioriteit aan worden gegeven.
- Helaas zijn de (nieuwe) regionale kerken buiten hun geloofsgemeenschap niet lokaal actief.
- Onderling vertrouwen tussen organisaties betekent dat er vertrouwen in elkaar is op het niveau van personen.
- Onze interventie heeft geleid tot meer en betere samenwerking tussen ZorgSaam, de stichtingen Manna, BOOT en Waypoint en het DPT. Ook met het Noaberproject van de Gereformeerde kerk in Den Ham is de relatie versterkt. ZorgSaam had voorheen alleen contact met de voorzitter van de Stichting Manna en met de uitvoerder van het Project "Vroegsignaleren Twenterand" i.v.m. op te zetten trainingen.
- De stichtingen Manna en BOOT zijn na een goede voorbereiding met ZorgSaam en met ons (ProMO en KCWO) in gesprek gegaan met de gemeente. Onze tips voor het gesprek met de gemeente hebben ertoe geleid dat frustratie kon worden omgezet in positief meedenken in de vorm van interactieve beleidsvorming. De voorzitter van Stichting BOOT schrijft nu een beleidsstuk voor de gemeente m.b.t. toekomstige samenwerking. Daarbij zoeken zij als organisaties en overheid samenwerking en synergie vanuit een gedeelde visie en doelen. Dit vanuit de overtuiging dat zij samen die doelen gemakkelijker te bereiken dan wanneer ieder voor zich blijft werken.
- De rol van de gemeente/het (subsidie)systeem kan de waardering voor vrijwilliger en lokale samenwerking van (gesubsidieerde) organisaties ondermijnen. Bijvoorbeeld wanneer er onvoldoende geïnventariseerd wordt en bestaande initiatieven gepasseerd worden. Zie onderzoek VIAA "Hoe geïsoleerde inwoners geholpen worden". Bijlage 4.
- ZorgSaam Twenterand is zich meer bewust van haar faciliterende rol voor vrijwilligersorganisaties in de kerken (zoals DPT), zoals kennis vergroten m.b.t. onderwerpen op pastoraal en diaconaal terrein.
- ZorgSaam kan via het DPT alle kerken in Twenterand voorzien van informatie, uitnodigingen etc.
- ZorgSaam Twenterand heeft één meldpunt: Zorginformatie.Punt voor alle mogelijke hulpvragen: informatie, hulp en advies en is daarmee een baken in een zee van hulpverleners.

Toelichting: de medewerkers van het Zorginformatie.Punt zijn getraind in het herkennen en signaleren van eenzaamheid. Twee medewerkers zijn ook toegerust om training te geven aan vrijwilligersgroepen en kunnen zo ook kerken ondersteunen en trainen. Deze trainingen zijn onderdeel van het actieplan "Samen ben je niet Alleen". De Gemeente Twenterand stimuleert deze trainingen (financieel) met als doel dat er zoveel mogelijk vrijwilligers in Twenterand getraind worden in bewustwording, signaleren en herkennen van eenzaamheid.

Met het Meldpunt Eenzaamheid is Twenterand een koploper in de aanpak tegen eenzaamheid. Het Ministerie van VWS noemt het Meldpunt Eenzaamheid Twenterand als voorbeeld in de "Handreiking voor gemeenten".

Vervolg

- Het Diaconaal Platform Twenterand (DPT) heeft met de video iets aan te bieden aan haar leden en maakt zich daarmee meer zichtbaar en van herkenbare meerwaarde. In meerdere kerken is al aangegeven dat zij de video gaan gebruiken om met hun bezoekersgroepen (pastoraal en diaconaal) in gesprek te gaan. De video van een half uur wordt daarbij als introductie gebruikt.
- De video kan individueel bij het DPT worden aangevraagd of aangeboden voor laagdrempelige toerusting. De video kan thuis online worden bekeken.
- Het DPT doet aan de plaatselijke kerken de suggestie om verbinding te leggen tussen digitaal vaardige (jonge) mensen die oudere gemeenteleden willen ondersteunen bij het gebruik van digitale middelen. Ook het bouwen aan relaties tussen generaties wordt zo bevorderd.
- Zowel DPT als ZorgSaam kunnen de plaatselijke kerken ontzorgen door informatie zodanig aan te bieden dat deze zonder of slechts weinig aangepast via de kerkelijke media (kerkblad, nieuwsbrief, kerk app, mondeling) aan de gemeenteleden kan worden aangeboden.

3.4 Almelo: Noaberhoes in de wijk Windmolenbroek

Proces

Het bestuur van het Noaberhoes in de wijk Windmolenbroek in Almelo vroeg in 2020 begeleiding bij de uitvoering van het interviewproject Gegroet en Gekend. Doel van dit project was dat inzet en activiteiten beter zouden aansluiten op de vragen en behoeften van wijkbewoners. Daarvoor was meer kennis nodig van wat er leeft en nodig is in de wijk. Als eersten zijn de vrijwilligers van het Noaberhoes, tevens wijkbewoners, gevraagd naar hun ervaringen met eenzaamheid.

Resultaten

Het interviewproject Gegroet en Gekend heeft geleid tot versterking van de aandacht op het thema eenzaamheid onder de vrijwilligers. De eigen ervaring van eenzaamheid doet er toe, al vindt men het lastig hierover te spreken. Liever praten zij over hun inzet en ervaringen in het Noaberhoes .

Het team van vrijwilligers is zich nu meer bewust van signalen van eenzaamheid. Ze voelen zich meer betrokken bij de levenssituatie van de gasten, ook omdat er meer inzicht is in de eigen situatie. Vrijwilligers hebben meer oog gekregen voor de behoefte aan contact van gasten.

Er is geen behoefte om te spreken over eenzaamheid, omdat dan wordt gefocust op het probleem.

Voor de vrijwilligers is dit een taboe, mogelijk vanwege schaamte, omdat je het alleen niet redt en/of omdat je fouten hebt gemaakt, of omdat mensen kunnen denken dat je gefaald hebt. Bovendien komt een probleem vaak niet alleen. Bijvoorbeeld: als er armoede is, is er vaak ook eenzaamheid. Vandaar dat in het Noaberhoes wordt gefocust op de positieve insteek van ontmoeting en contact. De waarde daarvan wordt nu door de vrijwilligers meer erkend en herkend.

Een interview met psychiater Dirk de Wachter sluit hier op aan. Hij zegt: "Eenzaamheid doorbreken we niet met stigmatiseren" Omdat eenzaamheid zoveel oorzaken kan hebben, er zoveel soorten eenzaamheid zijn en het zoveel aspecten en uitingsvormen kent. Deze woorden kunnen zoveel schaamte en afstand oproepen.

De specifieke rol en positie van een vrijwilliger moet duidelijk worden begrensd.

Contact maken en ontmoeten is niet hetzelfde als hulp verlenen. Dit onderscheid moet helder zijn.

Wat doe je wel en wat juist niet? En welke waarde heeft het dat je binnen de aangegeven grenzen blijft?

Hulp verlenen gebeurt immers niet door de vrijwilligers vanuit allerlei verenigingen en verbanden zoals het Noaberhoes of kerk/diaconie. Wel kunnen zij ook na het inschakelen van hulpverlening in contact blijven en een luisterend oor bieden om daarmee de ander tijdens het parallel lopende proces van probleemoplossing te ondersteunen. Hieruit blijkt het belang van goede contacten tussen vrijwilligers en beroepskrachten.

Het interviewproject verstevigt de positie van het Noaberhoes in de verschillende netwerken op het terrein van zorg, welzijn en wonen. Dat bevordert tevens de mogelijkheid nieuwe inkomstenbronnen aan te boren. De inzet van de vrijwilligers en de effecten op de gasten kunnen als 'voorliggende voorziening' gezien worden. Het Sociaal Wijkteam zal beoordelen of er sprake is van dienstverlening waarvoor een vergoeding betaald kan worden vanwege de activerende en preventieve waarde.

De aandacht voor wederkerigheid in het (vrijwilligers-) werk in het Noaberhoes is een goede zaak, omdat vrijwilligers en gasten van elkaar leren vanuit herkenning, gelijkheid en betrokkenheid.

Conclusies

- Het interviewproject Gegroet en Gekend heeft meer inzicht gegeven in wat er speelt onder vrijwilligers en in de relatie met de gasten.
- Toerusting van vrijwilligers is gewenst gelet op de volgende bevindingen:
  - Iedereen voelt zich weleens eenzaam. Dat is normaal.
  - Meer inzicht in de eigen situatie bij de vrijwilligers leidt tot meer begrip voor de gasten.

- Het taboe rond het thema eenzaamheid dat naar voren komt bij vrijwilligers vraagt om een juiste aanpak: hoe kunnen we eenzaamheid bespreekbaar maken bij bezoekers om ‘mensen tussen wal en schip’ op het spoor te komen.
- De vrijwilligers willen niet vanuit problemen werken, maar met een positieve insteek.
- Er moet aandacht zijn voor de grens tussen ontmoeting en contact (vrijwilligers) en hulpverlening (beroepskrachten). Daarbij moet duidelijk zijn dat de vrijwilliger als constante factor juist ook gedurende de fase van hulpverlening een luisterend oor kan blijven bieden (‘er zijn’).

Vervolg

De werkgroep van het Noaberhoes stimuleert ontmoeting en contact door:

- Toerusting van vrijwilligers m.b.t. attitude én de onderlinge communicatie en samenwerking.
- Aanbod van activiteiten te vergroten.
- Versterken van de samenwerking.

De werkgroep verstevigt de positie van het Noaberhoes door:

- Meer structuur aan te brengen in de contacten met collega-organisaties.
- Gesprekken te voeren met sociaal wijkteam, wijkregisseur en medewerker Leefbaarheid van de woningcorporatie en werken aan structurele inkomsten.
- Delen van de ervaringen in brede kring: zoals Netwerk DAK, LSA, Twentse Noabers, Hogeschool Saxion, Franciscusfonds (Kansfonds) en Buurfonds en VSBfonds.

3.5 Bruchterveld (via Dorpskerkenbeweging)

Proces

Via de Dorpskerkenbeweging van de Protestantse kerk in Nederland zijn we in contact gekomen met ds. Van den Berg, predikant van de PG Bruchterveld. Als predikant is ze zoekend hoe de kerk meer in, met en van het dorp kan zijn. Bruchterveld kent weinig ouderen, heeft juist veel inwoners in de middengeneratie. De conclusie uit ons telefoongesprek was dat ze als predikant zelf contact kan zoeken met organisaties die in Hardenberg zijn gevestigd, maar ook werkzaam zijn in Bruchterveld, zoals Welzijn, Thuiszorg, wijkverbinders (tussen dorp en gemeente), maar ook met de in het dorp werkzame kapper, schoonheidsspecialist, pedicure en postbode.

Een opvallende uitspraak van haar was: “‘‘Ons kent ons’’ betekent vaak ook dat echte persoonlijke problemen in een klein dorp vaak niet gedeeld worden. De merk je als predikant!”

Resultaten

Ons telefonische contact heeft geleid tot inzicht bij de predikant, die daardoor wist hoe ze een en ander aan zou kunnen pakken. Wij hebben tevens de verbinding gelegd met een predikant in Zeeland, die in een vergelijkbare situatie werkzaam is, om ervaringen uit te wisselen.

Conclusies

- Predikanten/kerkelijk werkers met gevoel voor verbinden en samenwerken kunnen veel betekenen bij het signaleren van mensen tussen wal en schip en de sociale kwaliteit van het dorp/de wijk. Als beroepskrachten binnen de kerk kunnen zij een belangrijke schakel zijn naar andere organisaties en de samenleving als geheel.
- Het is belangrijk oog te hebben voor de lokale situatie, zoals de samenstelling van de bevolking en de problemen die regelmatig voorkomen.
- De op zich positieve noaberschap van ‘ons kent ons’ betekent soms ook dat mensen juist niet open zijn over hun problemen. Schaamte en angst maken dat mensen zich niet bloot geven. Vertrouwen en veiligheid zijn daarbij cruciaal.
- Predikanten hebben ambtshalve een geheimhoudingsplicht. Dat kan inwoners van een dorp vertrouwen geven om problemen te delen.

4. Conclusies

Het coalitieakkoord “Samen bouwen aan Overijssel” bepleit een open manier van besturen. Kernwoorden zijn ‘aansluiten bij ontwikkelingen van onderop, ruimte geven, stimuleren, faciliteren en samenwerken’. Dat is precies wat we in ons project doen, doordat we werken vanuit de behoeften en vragen van de mensen in de lokale gemeenschap. Het op deze manier aansluiten bij ontwikkelingen van onderop zorgt dat provinciaal geld daar terecht komt waar het functioneel is.

In ons project “Aandacht Inclusief” onderzoeken, stimuleren en faciliteren we samenwerking op organisatieniveau rond signaleren van eenzaamheid, als ingang om mensen tussen wal en schip op het spoor te komen. Zodoende streven we naar het teweegbrengen van een daadwerkelijke verandering op niveau van het individu.

- a. In het kader van de noodzakelijke samenwerking hebben we ons afgevraagd welke organisaties van enige omvang zich primair bezighouden met het welbevinden van mensen. Zijn dat alleen de welzijnsorganisaties en de kerk(en)/religieuze organisaties? We hebben geconstateerd dat zij zich van andere organisaties onderscheiden, omdat zij als enigen “omzien naar elkaar” als centrale doelstelling hebben. Voor alle andere mensgerichte organisaties is “omzien naar elkaar” door ontmoeten en verbinden een gevolg van wat zij primair beogen, zoals:
  - bevorderen van lezen en tegengaan van laaggeletterdheid (bibliotheek);
  - bestrijden van armoede (Humanitas, BOOT);
  - een sport beoefenen (sportverenigingen);
  - integreren van statushouders (vluchtelingenwerk).
- b. Hoewel welzijnsorganisaties en kerken dus hetzelfde doel nastreven, kennen wij nog geen voorbeelden waar sprake is van een vanzelfsprekende structurele samenwerking tussen deze beroepsorganisaties en lokale vrijwilligersorganisaties. Afgezien van een projectmatige samenwerking, zoals bijvoorbeeld de actie “Soep op de stoep” van WijzWelzijn met kerken in Kampen of financiële ondersteuning bij armoede. Welzijnsorganisaties verwonderen zich over de snelheid en effectiviteit van kerkelijke vrijwilligers bij dergelijke diaconale activiteiten.
- c. In de gemeenten Kampen, Tubbergen, Dinkelland en Twenterand zijn we via onze netwerken in contact gekomen met verschillende mensen die beroepsmatig werkzaam zijn in de welzijnssector. Zowel in Kampen als in Twenterand had men zich aangesloten bij de coalitie “Een tegen eenzaamheid” van het Ministerie van VWS en was men dus al actief op dit thema. Met de welzijnswerkers hebben we hun werkwijze m.b.t. signaleren van mensen tussen wal en schip verkend, waarbij kansen en knelpunten aan de orde kwamen evenals de samenwerking met andere organisaties. Vanuit onze kennis van kerkelijke organisaties en hun doelstellingen, hebben we als ProMO en KCWO telkens ook de vraag gesteld in hoeverre er sprake is van bekendheid met wat een kerk doet. Dat bleek per persoon verschillend. Voor sommige welzijnswerkers is het een blinde vlek. Dan is de kerk niet in beeld, maar andersom is dat overigens ook vaak het geval.
- d. Samenwerking tussen beroeps- en vrijwilligersorganisaties is noodzakelijk om efficiënt en effectief te zijn in het opsporen van en hulp bieden aan mensen in nood, die zich (sociaal, emotioneel of existentieel) eenzaam voelen.
Zonder samenwerking worden naar onze mening grote kansen gemist, individueel en ten aanzien van het verbeteren van de sociale kwaliteit in het algemeen in onze Overijsselse samenleving.
De betreffende mensen tussen wal en schip worden niet gezien en er wordt geen adequate hulp geboden met alle gevolgen van dien, zowel fysiek als psychisch.

Mensen met problemen melden zichzelf immers niet óf veel te laat. Ze weten vaak niet waar ze zich kunnen melden. Noaberschap nieuw leven inblazen betekent dat alle inwoners van een dorp zich weer bewust worden van hun verantwoordelijkheid voor elkaar, voor hun familie, vrienden, burens.

- e. De ervaringen in dit project bevestigen echter ook het vermoeden dat kritiek op de veel geprezen noaberschap terecht is. Hoe positief noaberschap enerzijds ook is, anderzijds hoort écht niet iedereen erbij. Juist deze eenzijdige positieve blik (“bij ons komt eenzaamheid niet voor...”) verhindert een inclusieve aanpak.
- f. Predikanten en pastores hebben ambtshalve een geheimhoudingsplicht. Dat kan inwoners van een dorp of noaberschap vertrouwen geven om problemen te delen.
- g. Persoonlijke aandacht en vertrouwen zijn cruciaal om onderwerpen als eenzaamheid en eventuele hulpvragen bespreekbaar te maken.
- h. Toerusting van bezoekers in luister- en gespreksvaardigheden is nodig, evenals kennis met betrekking tot het doorverwijzen naar hulpverlening.
- i. De vraag is hoe je álle inwoners bereikt, dus ouderen en jongeren. Eenzaamheid en verborgen hulpvragen van mensen komen immers in alle leeftijdscategorieën voor. Met name met Waypoint (bestrijden verslaving) in Twenterand hebben we gesproken over het bereiken van jongeren. Zij hebben een duidelijke visie en gedegen aanpak. Gelet op de contacten die wij hadden, hebben we in ons project ervoor gekozen ons te richten op organisaties (vooral bestaande uit 55+ers) die om wat voor reden dan ook regelmatig samenkomen. Denk hierbij aan:
  - vrouwenverenigingen, kerkelijke bezoekers (pastoraal en diaconaal), PCOB en KBO;
  - bewonersplatforms, werkgroep Zorg en Welzijn van MijnDorp2030;
  - welzijnsorganisaties en hun projecten (wandelen- en fietsclubs, inloophuizen, dagbesteding);
  - Sociaal Team, Wijkteam etc. (brede hulpverlening).

Samenwerking wordt bemoeilijkt door een aantal factoren:

- a. De beroeps- en vrijwilligersorganisaties hebben te weinig kennis over wat de ander doet. Ze zoeken elkaar dan ook niet op.
- b. Niet weten wie te benaderen in welke kerk(en).
Per gemeente is sprake van één welzijnsorganisatie (ZorgSaam, WijzWelzijn etc.) maar zijn er vaak meerdere kerken. Dat maakt het voor een welzijnsorganisatie niet gemakkelijk om samenwerking met de kerken te zoeken.
We hebben geconstateerd in de gemeenten Twenterand en Kampen dat het hebben van één aanspreekpunt voor alle kerken in een gemeente een belangrijke voorwaarde is om met elkaar in gesprek te komen.
- c. Niet weten wie te benaderen bij een hulpvraag.
Kerkelijke vrijwilligers/bezoekers zoeken hulp vaak binnen de eigen kerk, daarbuiten zien ze vanwege de vele hulpaanbieders door de bomen het bos niet (Noaberproject Den Ham). Om die reden is een centraal meldpunt bij de welzijnsorganisatie onontbeerlijk.
- d. De invulling van de regiefunctie door de gemeente en haar subsidiebeleid.
De gemeente kan (onbedoeld) de waardering voor vrijwilligerswerk en lokale samenwerking van (gesubsidieerde) organisaties ondermijnen, wanneer de bestaande samenwerking en netwerken niet serieus worden genomen of zelfs gepasseerd worden. Zie ook onderzoek VIAA “Hoe geïsoleerde inwoners geholpen worden”, bijlage 4.

- e. Vrijwilligers hebben de handen vaak vol aan wat ze al doen.
Diakenen zijn meestal ook échte ‘doeners’, die zich minder bezighouden met beleidszaken als visie en missie. Effectiviteit en efficiëntie spreken meer tot de verbeelding.
- f. Snelle personeelwisselingen en persoonlijke interesse.
Samenwerking van organisaties is door snelle personeelwisselingen vaak van korte duur (1 á 2 jaar). Persoonlijke opvattingen van beroepskrachten spelen een rol bij de beoordeling van de opgebouwde samenwerking. Immers wie en wat je belangrijk vindt in de verbinding met andere organisaties wordt in de overdracht met collega’s en opvolger gecommuniceerd.
- g. Snel opkomende initiatieven van vrijwilligers en pilots van gemeenten, die helaas weer even snel verdwijnen. Er is geen borging van deze initiatieven die het leven van individuele mensen tussen wal en schip kan verbeteren en de sociale kwaliteit van een dorp of wijk kan verhogen. Het is belangrijk meer op de lange termijn te werken.
- h. De dorpsondersteuner naar het voorbeeld van Saasveld kan een belangrijke coördinerende, faciliterende en uitvoerende rol spelen bij het signaleren van mensen tussen wal en schip op het gebied van sociale kwaliteit in kleine kernen.

De voordelen van samenwerking tussen welzijnswerk en een samenwerkingsverband van kerken:

- De noodzaak om eenzaamheid vroeg te signaleren is voor welzijnsorganisaties en kerken evident. Deze organisaties hebben een gezamenlijk belang en kunnen elkaar aanvullen, steunen en stimuleren bij het signaleren van mensen tussen wal en schip.
- Er kan veel daadkracht ontstaan door het gevoel van urgentie en de aanwezigheid van intrinsiek gedreven mensen bij zowel welzijnswerk als in de kerken. Om elkaar te versterken is hierbij wel goede coördinatie/procesbegeleiding nodig!
- De beroepsorganisatie voor welzijnswerk wordt zich bewust van haar meerwaarde in haar coördinerende en faciliterende rol met betrekking tot vrijwilligersorganisaties.
- Een overkoepelende organisatie zoals een diaconaal platform is van doorslaggevend belang in het contact als er sprake is van meerdere kerken. Ook voor de verspreiding van informatie, het doen van uitnodigingen etc.
- Via kerkelijke kanalen kunnen duizenden inwoners van Overijssel worden geïnformeerd en toegerust m.b.t. signaleren van eenzaamheid en het voeren van een goed gesprek. Er zijn kleine kerken met rond de zestig leden, maar ook grote kerken met (meer dan) 1500 leden. In Twenterand zijn ook meerdere grote kerken gevestigd.

5. Aanbevelingen

Voor allen:

- Zoek als organisaties en overheden samenwerking en synergie vanuit de gedeelde visie en doelen. Samen zijn die doelen gemakkelijker te bereiken dan wanneer ieder voor zich blijft werken. Ook als het gaat om mensen die tussen wal en schip dreigen te vallen in onze Overijsselse samenleving.
- Betrek een procesbegeleider, met ervaring in agogische en organisatorische processen, als coördinator, meedenker, bemiddelaar en bewaker van de voortgang.
- Kijk met een meer overkoepelende, divergerende blik, dat wil zeggen:
  - Heb meerdere levensterreinen in beeld;
  - 'Kijk ook om de hoek', ook naar het niet-vanzelfsprekende;
  - Breng in kaart welk soort aanbod er wel is en wat er wordt gemist.
- Een centraal informatiepunt voor alle vragen op het terrein van zorg en welzijn biedt meerwaarde vanwege:
  - de vindbaarheid: mensen hoeven niet te zoeken waar ze voor welke vraag terecht kunnen;
  - de lage drempel: op een loket voor specifieke problemen ligt een taboe vanwege stigmatisering.
- Een centraal aanspreekpunt voor kerken is nodig als er meerdere kerkelijke organisaties zijn in één gemeente.
- Toerusting van georganiseerde vrijwilligers op lokaal niveau blijkt een effectieve manier om veel mensen tegelijkertijd te bereiken. Bovendien geeft de interactie met elkaar een extra impuls aan de bewustwording, zowel over de ander als jezelf.
- Maak duidelijk onderscheid tussen contact maken en ontmoeten enerzijds en hulpverlening anderzijds. Hulp verlenen gebeurt in principe niet door bezoekers vanuit een vereniging of kerk. Zij verwijzen door naar beroepsmatige hulpverlening. Daarna kunnen zij in contact blijven (luisterend oor bieden) en daarmee het verdere proces van probleemoplossing ondersteunen. Het voordeel is dat de juiste hulp wordt geboden en de bezoeker minder belast wordt.
- Ontwikkel een visie op de mogelijkheden voor meer kwalitatieve aandacht dat wil zeggen aandacht voor zingeving en zingevende contacten.
- Geef aandacht aan het belang van wederkerigheid in het (vrijwilligers-) werk. Wederkerigheid zorgt voor een goede balans in geven en nemen; vrijwilligers zijn bereid te leren en de ander voelt zich erkend en gezien, kan van betekenis zijn.

Voor gemeentelijke beleidsambtenaren en bestuurders:

- a. Maak verbinding en onderhoud deze verbindingen met lokale beroeps- en vrijwilligersorganisaties en weet wat zij doen. Check eventueel de statuten en andere beleidsstukken.
- b. Als er een diaconaal platform of soortgelijk samenwerkingsverband is van de kerken: nodig hen uit voor overleg en zoek de raakvlakken.
- c. Als er geen diaconaal platform of ander samenwerkingsverband is: nodig alle kerken uit, bespreek wat gemeente en kerken samen kunnen betekenen voor mensen die hulp nodig hebben. Vraag aan de kerken om tot één aanspreekpunt te komen.
- d. Neem de regie (uitnodigingen, voortgang gesprekken, duidelijke communicatie).
- e. Waardeer plaatselijke vrijwilligersorganisaties in wat zij doen en vlieg geen beroepsorganisatie in op hetzelfde taakveld zonder met hen te overleggen.
- f. Hanteer een duidelijke beleidscyclus van:
  1. (interactief) beleid maken;
  2. beleid (laten) uitvoeren, de opdracht SMART formuleren;
  3. beleid evalueren met input uit het veld;
  4. evt. bijstellen beleid.En dan herhalen vanaf het begin om voortdurend in te spelen op ontwikkelingen door het beleid daarop aan te passen. Doen we nog steeds de goede dingen?
- g. Wees duidelijk over de rol van de gemeente. Tijdens de uitvoeringsfase zou dat een faciliterende en bemiddelende rol moeten zijn, dienstbaar aan de uitvoering.

- h. Borg wat goed gaat. Continuïteit en samenwerking zijn erg belangrijk, omdat ze de effectiviteit en het onderlinge vertrouwen bevorderen en daarmee het welbevinden van de mensen tussen wal en schip.
- i. Houd de raakvlakken van de verschillende beleidsterreinen goed in beeld: denk ook vanuit de geleefde wereld. Voor burgers (cliënten, maar ook vrijwilligersorganisaties) is de gemeentelijke organisatie met snelle personeelwisselingen en taakverschuivingen al gauw een doolhof. Vrijwilligers haken daarop af.

Voor welzijnsorganisaties:

- a. Besef dat kerken eenzelfde centrale doelstelling hebben: “omzien naar elkaar”.
- b. Ga in gesprek met kerken (predikant/voorganger en voorzitter Diaconie of Caritas) en stel verhelderende vragen.
- c. De scriba (secretaris) of het kerkelijk bureau kunnen u doorverwijzen naar de juiste persoon met contactgegevens.
- d. De predikant of voorganger is een belangrijke sleutelfiguur in de kerk. Hij/zij is vrijwel de enige beroepskracht en kan intern veel in beweging zetten. Afhankelijk van zijn/haar vaardigheden en interesses kan deze ook een belangrijke verbinder zijn tussen organisaties.
- a. Zoek contact met kadervrijwilligers, dat zijn degenen die participeren in meerdere activiteiten en besturen van plaatselijke vrijwilligersorganisaties. Ook kerkenraadsleden behoren vaak tot deze categorie;
- e. Neem de regie (uitnodigingen, voortgang gesprekken, duidelijke communicatie).
- f. Realiseer u dat het niet gaat om ‘gebruik maken’ van vrijwilligers, maar samenwerken met vrijwilligers.
- g. Bespreek knelpunten en kijk waar je elkaar kunt versterken. Maak SMART² afspraken.
- h. Bied aan om als beroepsorganisatie thema-avonden te verzorgen, passend bij de vrijwilligersorganisatie(s).
- i. Weet dat alle protestantse gemeenten, hervormde gemeenten en gereformeerde kerken vallen onder de Protestantse kerk in Nederland (PKN). De dienstenorganisatie van de PKN ondersteunt kerken met een aanbod van trainingen vanuit de academie en op financieel en juridisch en organisatorisch gebied. Alle kerken zijn afhankelijk van vrije bijdragen van haar leden.
<https://www.protestantsekerk.nl/>
- j. In elke R.K. Parochie, bestaande uit meerdere geloofsgemeenschappen, is een caritasbestuur met activiteiten op het terrein van armoede. Daarmee kunt u contact opnemen en evt. samenwerken.

Voor kerken:

- a. Laat je zien in het dorp of de wijk door om te zien naar je naaste buur, medebewoner, familielid, al dan niet lid van een kerk. Dit wordt bijvoorbeeld vanuit de dienstenorganisatie van de Protestantse kerk in Nederland gestimuleerd via de Dorpskerkenbeweging³
- b. Zorg dat je weet waar je hulpvragen kunt melden en waar je ondersteuning kunt krijgen. Ga in gesprek met maatschappelijke organisaties over knelpunten en waar je elkaar kunt versterken.
- c. Betrek de predikant/pastor of voorganger bij deze gesprekken. Ook voor de theologische duiding (wat past wel/niet bij de opdracht van de kerk; elementen van Zorgzame kerk, zoals wederkerigheid,). (Bijlage 6: Brochure Zorgzame kerk 2017)
- d. Neem zo nodig de regie (uitnodigingen, voortgang gesprekken, duidelijke communicatie).
- e. Werk als gezamenlijke kerken naar één aanspreekpunt in de gemeente, vooral als er lokaal meerdere kerken zijn gevestigd.

² SMART=specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden

³ Sporen van God in het dorp (nieuwe perspectieven voor kerken op het platteland) Promotieonderzoek Jacobine Gelderloos

- f. Richt als gezamenlijke diaconieën en Caritas een diaconaal samenwerkingsverband op, zoals een diaconaal platform. <https://diaconaleplatforms.nl/toolkit/>. Hier vindt u ook meer informatie over de voordelen en worden voorbeelden genoemd.
- g. Bekijk of er lokaal trainingen worden aangeboden, door bijvoorbeeld een welzijnsorganisatie. Hiermee kan kennis worden vergroot. In sommige gemeenten zijn er “informatiepunten voor vrijwilligers” opgericht waar je gebruik van kunt maken. Zij bieden soms ook ondersteuning bij het maken van vrijwilligersbeleid en het werven en selecteren van vrijwilligers.
- h. Tips voor het werven van vrijwilligers:
  - Ken de mensen in je netwerk;
  - Bevraag hen op hun motivatie, talenten en vaardigheden;
  - Zoek naar taken die bij hen passen.
- i. Maak gebruik van de gratis video met de basistraining “Eenzaamheid en het voeren van een goed gesprek” voor toerusting en interactie met gemeenteleden en kerkelijke (pastorale) bezoekers.
- j. Maak verbinding met digitaal vaardige (jonge) mensen die oudere gemeenteleden willen ondersteunen bij het gebruik van digitale communicatiemiddelen. Ook het bouwen aan relaties tussen generaties wordt zo bevorderd.

Overzicht van de bijlagen.

1. Flyer van het project
2. Belronde en Nieuwsbrief Diaconaal Platform Twenterand
3. Goed verbonden-artikel nieuwsbrief Stimuland over Corona-initiatief Diaconie Ootmarsum
4. Onderzoek VIAA “Hoe geïsoleerde inwoners geholpen worden”.
5. Brochure Zorgzame kerk 2017
6. In schema: Vergelijking Welzijnsorganisatie en kerken
7. Basistraining: Hoe voer je een goed gesprek <https://vimeo.com/565812473/769eb7f1ed>

28 september 2021

Eddy Oude Wesselink (KCWO),
Janny Wiltjer-Lusseveld en Jenneke Span (ProMO)
Irene van Oenen (Stimuland).
